

הקלאסי. עכשיו נזכור, שהמתפללים הקדומים לא היתה שהות בידם להתעמק בפיוטים או לפרש את תוכנם על-פי ספרי-עזר ומלונים, אלא נתבעים היו לקלוט את הדברים על-פי השמיעה בלבד, ובדרך-כלל על-פי הקשבה חד-פעמית – כדי להבין מה גודל היה לא רק כוחם הלשוני של הפייטנים אלא גם כוח קליטתם של המתפללים הקדומים. אמת, רוב הפייטנים ניסו שלא להפריז יתר על המידה בעניינים אלה; ויצירתם, גם בסוגים נכבדים מאוד, ניתנת לפיצוח, אמנם לאחר מאמץ לא-קטן. אבל היו גם פייטנים שהפליגו לקיצוניות גדולה, כגון יוסף בירבי ניסן משוה קריתיים, שפתח דרך משל קדושתא שלו ליום ויושע (יום ז' של פסח) בסטרופות אלו:

* אגמונו שלחך תנין בהתלחלח
בקשקשותיו חטחט שרוצים לפלח
גח בנהרותיו קרים להדלח
דרךדים חפשים בהמרי מלשלח

השכירה מפשע שתותו לגלח
ועדה להשוו כמביאי בלחלח
זין מחמש ענדי ושלח
חרב וקשת ותריס ורמח ואלת שלח

טלפיו בשרשם כשת חקואים
יקש ממסבו כמלכי האים
בנבחז שב ללקלק קאים
לרדף להשיג איתגני חיל כאים

מלשני כרוכל הלך סחורות
נכבות שיאי רחם משחירות

* פירוש הסטרופות בערך: **סטרופה ראשונה**: את ארצו (אגמונו) שלו השמיד (שלחך, מלה ארמית) פרעה (תנין) כשהשתולל (בהתלחלח). את קשקשות עצמו סכסך (חטחט) כשרצה להרע ליהודים (שרוצים – שפרו וישרצו). בנהרות עצמו נגח, ומימיו שלו (קרים) נדלחו, כשהמרה את פי ה' וסרב לשלח לחופשי את ישראל (ידרדעים – פסיקתא דרב כהנא, מהדורת באבער, לד, ב).

סטרופה שנייה: העונש, תער השכירה (ישעיה ז ב), שהובא לגלח את שער רגליו (מפשע שתותו), כלומר להענישו, כוון (ועדה) להשוותו למלך אשר שהגלה את ישראל לחלח וחבור. חמישה כלי זין העניק לי ושלחני, חרב וקשת וכי' (על שם יחמושים עלו בני ישראל ממצרים שמות יג ב, ודרשה בירושלמי, שבת פרק ו, הלכה ד).

סטרופה שלישית: כששם פרעה את טלפיו, בשורשם של ישראל להתחקות אחריהם (על-פי איוב יג כז: 'על שרשי רגלי תתחקה'), נוקש במסבו כמלך האי (ירמיה כה יז-כב), כמו כלב (בנבחז) השב על קיאו, כך היה פרעה ברצונו לרדוף ולהשיג את ישראל (חיל כאים – תהלים י ז).

סטרופה רביעית: פושעי ישראל (מלשני, תהלים קא ה) הלכו סחור-סחור למחנה ואמרו דברי רכילות על הקביה שאינו מסוגל להציל את ישראל (מיוסד על מדרשים) והשחירו בכך את מצוותיהם של ישראל

סכות ואיתם ומגדל וחירות
עוצו בדבר הוד נחרות

פצחו מהלך ארבעים כטבר
'צאו קומו' הג כמעורר
קריותיו חרסית כהצדה ושער
רגן יי הי' שלוחים כהדרר

גם הקילירי הפליא לעתים קרובות בסתימות סגנונו ורמיזותיו, בעיקר במערכות הפיוטים הגדולות שלו לימי-כיפור ולשאר החגים הגדולים. ואולם כל הפייטנים הקלאסיים העמידו בדרך-כלל גם בתוך הקומפוזיציות הגדולות שלהם קטעים, לעתים ארוכים, של טכסטים קלים הרבה יותר, משוחררים מן המועקה הגדולה של רמיזות-הלימוד ומן המעמסה הכבדה של חידושי-הלשון. הם עשו זאת, כאמור, בעיקר בחוליות האחרונות של הקדושתאות ובקטעי הפרווה המחורזת שבהן, בפיוט ד ובסילוקים. הסילוקים בעיקר, מחמת אופנם התבניתי החופשי ואריכותם המופלגת לעתים, היו מסגרות נוחות לעיצובם של קטעי-שירה שנראים שונים מאוד, מבחינת השאיפות האסתטיות שביסודם, מקטעי הפיוט הנכבדים הפותחים את היצירות. תחת החסכנות הרומזנית של קטעי ההתחלה פורשים כאן הפייטנים יריעה נרחבת, שקופה ומפורשת, לכל מיני נושאים, ודברי האגדה מתפייטים בפיהם בתנועה ריטורית ססגונית ודינמית. הנה, דרך משל, קטע מתוך סילוק קילירי לשבת וזאת הברכה, המספר ברגעיי-חיי האחרונים של משה רבינו. מבחינת חוקי השיר סותר קטע זה – וכמוהו יש לרוב בשאר סילוקים קלאסיים – את כל אשר נאמר לעיל:

א. . . וְנָם עָנּוּ לֹא אָמוֹת כִּי אַחִיהָ וְאַסְפֵּר מַעֲשֵׂי יְהוָה / וְאַהֲדֹנּוּ מַשִּׁירֵי בַעֲנִיהָ / כִּי לֹא שָׁאוּל תּוֹדֶה בַעֲלִיהָ / וּמָוֶת לֹא יִהְלֶלֶךְ שׁוֹכֵן רוֹם עֲלֶיהָ / הַיּוֹדֶה עֶפֶר בְּאוֹיְהָ / אוֹ הַיִּגִּיד אֲמָתָהּ בְּהַטּוֹיָה / הַיִּסְפֵּר בְּקֶבֶר חֲסִדָּהּ יְהוָה / וְאִם בְּאֶבְדּוֹן אֲמוֹנָתָהּ יִשְׁנֶן יְהוָה / הִי הִיא הוּא יוֹדֶה כְּמוֹנֵי יְהוָה / הַחֲיִנִּי וְהָרָאנִי יְרוּשָׁלַּיִם הַבְּנוֹיָה / בְּמִרְמֵי קֶרֶת תִּלְוִיָהּ / וְעַד רוֹם רָקִיעַ עֲלִיָהּ / מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד קֶצֶה הָאָרֶץ חֲנוּיָהּ / מִמֶּזְרַח עַד מַעֲרָב בְּנוֹיָהּ / מִדְּרוֹם וְעַד צָפוֹן שְׂרֹוֹיָהּ !

(נבבות שיאי רחם; 'שיאי רחם' על-פי ישעיה מו ג) ואולם הקב"ה מסך רחם עושים ('עושי') בסוכות ואיתם ומגדל וחירות (תחנות שחנו בהם ישראל עד הגיעם לים) ברוממות ('דהר') הוד שאגותיו. **סטרופה חמישית:** כשהגיע ('טברר') – עיין המלונים התלמודיים) קולו של הקב"ה ('פצחו') לאורכה ולרוחבה של מצרים שהיתה גדולה מהלך ארבעים יום (ירושלמי, ברכות פרק א, הלכה א) אמר ('הג') פרעה כמעורר: 'קומו צאו'. לאחר שהשמיד והרס את עריו ('הצדה ושערר', מלשון שערוריה) רגן יי הי' (על שום יוהי בשלח פרעה) כששיחרר ('הדרר') את ישראל ('שלוחים'). מלת 'חרסית' בטור שלפני האחרון לא נתפרשה. • **וְנָם:** ואמר. **בַּעֲלִיהָ:** כלומר: כי השאול לא תעלה להודות לך. **בְּאוֹיְהָ:** בגעגועים. **בְּהַטּוֹיָה:** בנטיית גוף, בהשתחוייה. **עֲלִיָהּ:** נשאת ומרוממת. **חֲנוּיָהּ:** חונה.